

1

DOMINIQUE AUFFRET**ALEXANDRE KOJĚVE - OD ZDANIA
K ZÁVRATU***Le Monde, 24. september 1999*

Bude raz možné hovoriť pravdivo o Alexandrovi Kojěvovi, o tomto jedinečnom filozofovi a (veľmi) vysokom funkcionárovi (bez štatútu funkcionára)? Podľa najnovšieho odhalenia je RKÚ (Riadenie kontroly územia) presvedčené (*Le Monde* zo 16. septembra 1999), že Kojěve bol tridsať rokov jedným z agentov KGB a že „zohral dôležitú úlohu vo vzťahoch medzi Charlom HERNUOM a KGB“. Kniha *The Mitrokhine Archive*, ktorú v Anglicku vydal univerzitný profesor Christopher Andrew a bývalý archívár KGB, plukovník Vasilij Mitrochin, toto odhalenie ešte viac škandalizuje.

Po prvýkrát sa tu objavuje meno Alexandra Kojěva, ktorý bol známejší skôr ako interpretátor Hegela a teoretik konca dejín ešte pred spopularizovaným Francisom Fukuyamom.

Tušil som, že v dnešnej situácii a tým skôr v dobe, keď vypukla aféra HERNU, Kojěvovo meno „vypláva“ na povrch. Na vlastné uši som počul, ako jeden informátor RKÚ povedal v telefonickom rozhovore Annie Kriegelovej, historičke komunizmu, ktorú som navštívil krátko po vydaní mojej biografickej knihy o Kojěvovi (Grasset, 1990), že veľký vykladač Hegela bol jasne identifikovaný ako „agent KGB“ a že „KGB vydalo jednotlivé dokumenty spisu, ktoré to potvrdzujú“.

Hlavne som však dospel k presvedčeniu, že niektoré prekážky, ktoré ma postreli pri bádani o tomto slávnom cudzincovi, narodenom v Rusku roku 1902, o tomto tajomnom a geniálnom filozofovi, poradcovi Oddelenia zahraničných vzťahov Ministerstva financií – napr. zadržiavanie informácií, stála kontrola obsahu diela, vydieranie môjho vydavateľa –, mohli súvisieť keď nie s vedomím, tak aspoň s podozrením niektorých jemu blízkych osôb o jeho členstve v KGB.

Keby boli všetky dokumenty spisu zverejnené a boli by vedecky preskúmané, vyšlo by najavo, že ak bol Kojěve skutočne agentom KGB, ako sa to tvrdí, zrejme mal veľmi zvláštne poslanie.

Musím však hneď doplniť, že podľa mňa týmto „odhalením“ sa neodstránili ťažkosti a naďalej si treba

klásť otázky. V prvom rade, doteraz nepoznáme obsah spisu. Fakt, že spis existuje, nás ešte neopravňuje robiť žiadne závery o tom, či Kojěve patril alebo nepatril ku KGB. Taká inštitúcia, ako je RKÚ vo Francúzsku alebo MI5 v Anglicku, môže ľahko presvedčiť alebo naopak nepresvedčiť o niečom vládu, pre ktorú pracuje, a nie vždy je schopná doložiť pravdivosť svojho tvrdenia. Je zároveň sudcom i spornou stranou, a jej konečný výrok môže len „považovať za“, a nie „označiť, identifikovať ako“, čo právom očakávame od nejakého právneho výroku, ktorý vynesla nezávislá súdna moc, nachádzajúca sa podľa definície na treťom mieste hneď po štáte a osobe podliehajúcej súdnej právomoci.

Všetko nasvedčuje tomu, že francúzska spravodajská služba založila mnoho spisov viacerých politických osobností, ktoré nepatrilí vyslovene k ľavici, aby tak mohla v prípade potreby rýchlo zničiť ich kariéru. Keďže ani samotné RKÚ nerozlišuje medzi kategóriami ako „zradca“, „vplyvný agent“, „obyčajný kontakt“, „špión“ alebo jednoducho „politický sympatizant“, právom sa pýtame na vysvetlenie možnej kolaborácie hocikoho, nech by to bol Claude Estier, Charles HERNU alebo Alexandre Kojěve!

Pred očami dnešnej verejnosti, ktorej čoraz viac chýba historická kultúra a ktorá sa uspokojuje s hotovými vysvetleniami, je príliš ľahké uvaliť kľatbu na osobnosti vyvíjajúce rôznorodú, ale účinnú „historickú“ činnosť (nech by boli ideologické dôvody ich angažovania akékoľvek).

Mám dôvod domnievať sa, že keby sa všetky časti Kojěvovho spisu zverejnili a boli by podrobené vedeckému skúmaniu, ukázalo by sa, že ak bol Kojěve skutočne agentom KGB, ako sa to tvrdí, musel mať veľmi zvláštne poslanie. Až také zvláštne, že by muselo zdôvodniť, prečo ho RKÚ spomína až tridsať rokov po jeho smrti.

Všetko nasvedčuje tomu, že francúzska informačná služba viedla vyšetrovanie okolo Kojěva už dosť dlho. Mala na to najmenej tri dôvody. Prvý: jeho ruský pôvod (francúzske občianstvo dostal v januári roku 1937). Druhý: povest ľavičiarkeho hegelovca a fakt, že on, chudobný prišelec, sám seba vydával, ako o tom obdivne a pobúrene svedčí Raymond Aron, za „Stalinovo svedomie“ a pri príležitosti smrti tohto „Otca národov“ bol „hlboko zarmútený“. A nakoniec hlavný dôvod: Kojěve pôsobil od roku 1945 až do smrti (1968) vo významnej funkcii vládneho poradcu pre francúzsku obchodnú politiku, a tiež v mnohých medzinárodných organizáciách.

Ak bol Kojève naozaj „agentom KGB“, ako to dnes tvrdí RKÚ, to ešte neznamená, že vieme akú úlohu mohol hrať. S pomocou Maud Aminovej som dokázal, že Kojèveova biografía takúto možnosť nevylučuje a keby sa táto možnosť potvrdila, celkom logicky by doplnila obraz jeho prekvapujúcej osobnosti.

Jeden fakt je však viac-menej istý: Kojève určite nebol takým agentom ako stará anglická dáma, o ktorej pred pár dňami písali všetky noviny.

Ku koncu vojny Kojève nastúpil na OZEV (Oddelenie zahraničných ekonomických vzťahov) prostredníctvom Roberta Marjolina, ktorý bol v rokoch 1938-1939 poslucháčom slávneho semináru o Hegelovej *Fenomenológii ducha* na *Ecole normale des hautes études* (1933–1939).

Od roku 1948 bol Kojève tajomníkom Európskej organizácie pre ekonomickú spoluprácu (OECD). Až kým ho na jednej schôdzi Spoločného trhu v Bruseli nezastihla smrť, pôsobil ako poradca francúzskej vlády v najvýznamnejších záležitostiach. Nezanedbateľnú úlohu zohral roku 1950 v ďalšom rozvoji Schumanovho plánu, týkajúceho sa programu Európskeho spoločenstva pre uhlie a oceľ (CECA). Zastával významnú pozíciu vo všetkých medzinárodných rokovaníach, v GATT (*General agreements on tariffs and trades* - Všeobecná dohoda o clách a obchode). Mohol byť sovietskym špiónom bez skutočných následkov? Podľa mňa je to nezmysel.

Tento muž, pôvodom Rus a synovec maliara Kandinského, emigroval do Francúzska v roku 1920 a bol priateľom, poradcom a uznávaným stratégom v rozhodnutiach Bernarda Clappiera (riaditeľ OZEV, neskôr guvernér Francúzskej banky) a Oliviera Wormsera (ktorý zavŕšil svoju kariéru ako francúzsky veľvyslanec v Moskve!). Raymond Barre si ho vážil ako nikoho iného. Zdá sa, že súčasné obvinenie vôbec neberie do úvahy Kojèveovu politickú filozofiu, ktorá je možno kľúčom k pochopeniu jeho činnosti v OZEV a ktorá sa snúbi s vysokou inteligenciou človeka, ktorý bol expertom aj v zahladzovaní stôp. Základ tejto filozofie Kojève vložil v roku 1943 do diela *Náčrt fenomenológie práva* (Gallimard), ale odmietol ho publikovať za svojho života, aby tak neodhalil „zbrane“, ktoré vyše dvadsať rokov používal. Tento náčrt vysvetľuje nástup univerzálneho a homogénneho štátu v termínoch politickej a právnej histórie ľudstva a medzi prechodnou fázou národného štátu (druhá svetová vojna spečatila jeho historickú smrť) a utvorením svetového štátu predpovedá konštituovanie takých mocností, akými sa na ce-

lej planéte stali Spojené štáty, britský *Commonwealth* a ZSSR.

Podľa Kojève ZSSR naplnilo svoj historický osud, o ktorý sa Svätá Rus usilovala počas stáročí a Stalin bol jeho cárom-inkvizítorom. Kojève videl jeho potupnú parabolu vo Veľkom Inkvizítovi z Bratov Karamazovcov, ktorú vizionársky predpovedal F. Dostojevskij. Kontinentálna Európa v tom čase podľa neho ešte nevytvorila svoju mocnosť a prežívala už len na horiacich vojnových troskách. Kojève bol neskôr veľmi vďačný generálovi de Gaullovi za to, že vedel Francúzom znova vdýchnuť hnutím maršala Pétaina úplne potlačenú národnú myšlienku vo vzťahu k univerzalistickému dobývaniu ľudských práv a k Francúzskej revolúcii.

Kojève celý život pracoval v záujme autonómneho vytvorenia európskej mocnosti, najprv svojou činnosťou v prospech Spoločného trhu a neskôr v prospech vytvorenia Európskeho spoločenstva, aj keď pod vplyvom generála de Gaulla odmietal model Spojených štátov európskych, ako o nich sníval Jean Monnet. Nikdy neveril tomu – a v tom oponoval Trockého internacionalistickej koncepcii a západnej obave z vpádu z Východu, – že by Stalin chcel rozšíriť vládu Sovietov na celú planétu.

Keby sa teda potvrdilo, že Kojève bol naozaj agentom KGB, všetko by nasvedčovalo tomu, že určite nebol poníženným služobníkom politiky súdruhov v Kremli. Krutosť tejto politiky dobre poznal už v začiatkoch režimu v roku 1917 (keď mal pätnásť rokov, skoro ho zastrelili kvôli hlúpepu pašovaniu mydla) a roku 1920 pred ňou utiekol do exilu a na štúdiá, keďže ako moskovskému buržujovi mu nebolo udelelené povolenie na vycestovanie.

Musíme vážne uvažovať o hypotéze, že Kojève sa snažil použiť KGB na svoje ciele a možno aj s plným súhlasom francúzskej vlády. V prospech tejto tézy musíme spomenúť jednu Kojèveovu tajnú správu, ktorú jeho spolupracovníci utajovali z obáv o jej nesprávnu interpretáciu. Kojève napísal počas vojny *Správu o autorite* - spomína sa aj v *Náčrte fenomenológie práva* (s. 499), kde prijíma myšlienku, že v prípade víťazstva nacistov je potrebné plánovať spoluprácu, aby sa mohol proti nim pripravovať postnacizmus.

Táto Kojèveova pozícia dokazuje, že to nebol muž, ktorý by si nechal diktovať od aktuálneho majstra politiky termíny európskeho politického diskurzu, nech by mal do činenia hoci aj s vtedajšou autoritou. V Kojèveovej analýze *Správy* ani v jeho činnosti počas vojny (nacisti ho skoro zastrelili) nenájdem ani náznak

sympatie k nacizmu. Ešte menej sa dá predpokladať, že ako domnelý agent KGB sa zradcovsky spojil so sovietskym Ruskom.

Kojève zostane aj po smrti veľkou hádankou. Svedčí o tom aj fakt, že pred smrťou rozdelil svoje dielo medzi ženy, ktoré v jeho živote zohrali v rôznych oblastiach dôležitú úlohu.

Z francúzskeho originálu *Alexandre Kojève: du trompe-l'oeil au vertige* preložila **Stanka Moyšová**

2

KGB SI VYTVORILO VO FRAN-CÚZSKU ŠIROKÚ SIEŤ VPLYVU

Le Monde, 16 september 1999

Archív sovietskeho zbeha, plukovníka Vasilija Mitrochina priniesli veľa odhalení o aktivitách tajnej sovietskej služby v Európe. V službách Rezidencie (centrum KGB v Paríži) údajne pracovalo najmenej päťdesiat francúzskych agentov.

Dielo *The Mitrokhin Archive*, ktoré vyšlo vo Veľkej Británii a ktorého autormi sú anglický historik Christopher Andrew a bývalý vedúci archívov KGB plukovník Vasilij Mitrochin, prináša mnoho informácií o aktivitách sovietskej tajnej služby vo Francúzsku. Štátna správa, politické strany, tlač, intelektuálne kruhy - takmer žiadna z týchto citlivých oblastí neunikla zvedavosti ľudí z Rezidencie, parížskej kancelárie KGB. V knihe sa uvádzajú pseudonymy a citujú iba niektoré mená agentov, ktorí operovali vo Francúzsku. Popis jedného z nich sa zhoduje s obsahom nóty RKÚ (Riadenie kontroly územia) s názvom Špionáž z krajín Východu a ľavica. Charakteristika tohto agenta silne pripomína kariéru Clauda Estiera, súčasného predsedu skupiny socialistov v Senáte. „To sú nezmysly,“ vyhlásil tento blízky spolupracovník Françoisa Mitteranda. Nóta RKÚ identifikuje filozofa Alexandra Kojèva ako agenta, ktorý pracoval pre Sovietov.

Podľa Vasilija Mitrochina, bývalého plukovníka sovietskej tajnej služby, ktorý v roku 1992 prešiel na Západ do Veľkej Británie, si KGB urobila z Paríža jedno z najaktívnejších centier v západnej Európe od roku 1945. Parížska kancelária KGB, nazývaná Rezidenciou, zamestnávala najmenej päťdesiat francúzskych

agentov. Špionáž sa uskutočňovala všetkými formami: prenikaním, manipuláciou a dezinformáciou, aby zafažila verejný život, ovplyvnila voľby a získala verejnú mienku pre kladné hodnotenie ZSSR. Aspoň takúto tézu vo svojej knihe obhajuje Mitrochin, ktorý prežil veľkú časť života ako archivár KGB. Spoluautorom knihy je anglický historik Christopher Andrew.

Kniha *The Mitrokhin Archives* sa začala predávať 14. septembra 1999 v Londýne. Kapitola venovaná Francúzsku obsahuje niektoré odhalenia a zaoberá sa už známymi prípadmi (napríklad Pathé a Farewell). Tu je stručný prehľad kruhov, o ktorých Rezidencia tvrdí, že do nich prenikla.

ŠTÁTNA SPRÁVA

KGB hodnotí Francúzsko IV. republiky ako priaznivý terén na špionáž. Bezpečnostné služby sú podľa KGB málo účinné a personálu Rezidencie v dezinformovaní a ovplyvňovaní napomáhal aj vplyv Francúzskej komunistickej strany, ktorá bola vo vláde už v roku 1947. „Tých pár rokov po oslobodení bolo zlatým obdobím na získavanie agentov“ do služieb ZSSR. Napríklad, začiatkom päťdesiatych rokov uvádzajú archívy KGB, ktoré Mitrochin navštívil v moskovskom centre, „medzi veľmi kvalitnými agentmi“ štyroch členov francúzskej spravodajskej služby (krycie mená: Nosenko, Širokov, Korablev a Dubravin), jedného v RKU (Gorjačev), jedného v Generálnej spravodajskej službe (Giz), jedného na ministerstve zahraničných vecí (Izvekov), jedného na ministerstve obrany (Lavrov) a jedného na ministerstve námorníctva (Pizho).

Jednou z „veľkých udalostí“ v Rezidencii bolo, že ministerstvo zahraničných vecí prijalo do služieb agenta - šifrovača (odosielanie a príjem zakódovaných telegramov francúzskej diplomacie). Tento funkcionár (krycie meno Jour) bol prijatý v roku 1945 a pomohol KGB dodávať Kremľu kópie všetkých telegramov, ktoré si vymieňalo ministerstvo zahraničných vecí s veľvyslanectvami vo Washingtone a Moskve počas kubánskej raketovej krízy. V službe bol tridsať rokov.

OBCHODNÁ SFÉRA

KGB zrejme získalo do svojich služieb jedného francúzskeho poverenca pre obchod, Françoisa Saar-Demichela. Tento bývalý účastník odboja bol v roku 1947 krátko zamestnaný vo francúzskej spravodajskej službe a už v roku 1954 získal v Moskve exklu-

zívnu zmluvu na dovoz sovietskej papierovej hmoty. O rok znova navštívil Moskvu a bol najatý ako agent KGB. Jeho poslaním bolo použiť kontakty z odboja a tak zabezpečiť prienik a financovanie gaullistických kruhov v Paríži. Keď sa de Gaulle stal prezidentom, bol François Saar-Demichel prijatý v Elyzejskom paláci (kniha nehovorí na akej úrovni). V marci 1965 dohodol predaj francúzskeho televízneho systému Secam sovietskej televízii. Vdova, Alice Saar-Demichelová, hodnotí tieto informácie ako groteskné: „Môj manžel zomrel v roku 1991 a nikdy nebol sovietskym agentom.“

POLITICKÉ KRUIHY

Rezidencia si vyberala vplyvných agentov v politických kruhoch. V knihe sa spomínajú „dvaja socialistickí politici“, ktorí boli prijatí počas IV. republiky. Kniha tvrdí, že „jeden z nich (krycie meno Gilbert alebo Giles) bol považovaný za človeka, ktorý mal blízko k budúcemu prezidentovi Françoisovi Mitterandovi; v roku 1955 ho pod krycím menom Roter najala československá ŠTB. Kontakty medzi Gilbertom a KGB sa začali o rok neskôr. Druhý agent s krycím menom Drom sa najprv skontaktoval s KGB v roku 1959, o dva roky neskôr bol prijatý ako agent a počas nasledujúcich dvanástich rokov mu bola vyplácaná paušálna sadzba 1500 frankov“. Autori diela pokračujú: „V roku 1973 KGB prišlo o Droma, ktorý bol považovaný za jedného z prvých agentov v Socialistickej strane; v tomto roku dostal značnú sumu peňazí, aby urovnal svoje dlhy. Ale o čosi neskôr sa o ňom tvrdilo, že je v kontakte s RKÚ.“ „Gilesova“ či „Gilbertova“ kariéra, ako o nej hovorí kniha, pripomína kariéru Clauda Estiera, súčasného predsedu skupiny socialistov v Senáte, ktorý toto podozrenie vehementne popiera, lebo nie je podložené žiadnym dôkazom.

TLAČ A INTELEKTUÁLNE KRUIHY

Aj to bol vhodný terén na získavanie vplyvných agentov. Kniha *The Mitrokhin Archives* zdôrazňuje prípad André Ulmanna, intelektuála, príslušníka hnutia odporu a bývalého väzňa, ktorý v roku 1946 začal vydávať „za pomoci sovietskych fondov“ týždenník *Tribúna národov*. Týždenník sa venoval medzinárodným otázkam a pobočka KGB v Paríži ho hodnotila ako „Ulmannove noviny“. Tribúna obraňovala sovietske diplomatické pozície. „Archívy KGB odhalili, že

André Ulmann bol tajným členom Francúzskej komunistickej strany, do Rezidencie ho odporučilo vedenie strany a v roku 1946 bol prijatý ako agent pod krycím menom Durant“, píše Mitrochin a Andrew a dodávajú: „Od roku 1946 až do smrti v roku 1970 dostal Ulmann od Rezidencie 3 552 100 frankov“ na vydávanie *Tribúny*. Parížska pobočka KGB zdôrazňovala moskovskému centru, že z obsahu článkov v *Tribúne* cití Ulmannovo úsilie ovplyvňovať. Autori tvrdia, že Rezidencia príliš zdôrazňovala svoje zásluhy na tom, že Francúzsko prijalo diplomatické pozície, s ktorými bola Moskva spokojná.

Rezidencia sa zaujímalá o tlač. Kniha tvrdí - bez toho, aby citovala jediné meno, že parížska pobočka KGB disponovala vplyvnými agentmi najmenej v troch tlačových orgánoch, a to v *Le Monde*, v *L'Express* a v agentúre *France-Presse*. Rezidencia si myslí, že šiesti najlepších vplyvných agenti boli v šesťdesiatych a sedemdesiatych rokoch novinármi. V Moskve zdôrazňovala svoje úsilie o ovplyvňovanie tým, že v sedemdesiatych rokoch „presadzovala v *Le Monde* prosovietske predsudky“ o Blízkom Východe, o Afrike a Ázii, alebo o vzťahoch medzi Západom a Východom: „Mitrochinove zápisky z Moskvy o kontaktoch KGB s *Le Mondom* identifikovali ako agentov dvoch dôležitých novinárov tohto denníka a viacerých spolupracovníkov (...) Vo väčšine prípadov boli veľmi pravdepodobne použité na rozsievanie dezinformácií KGB bez toho, že by o tom vedeli.“

V júli 1981 dostal vtedajší šéf moskovskej KGB Andropov odkaz od vedenia FKS s výzvou, aby udelil víza jednému novinárovi z *Le Mondu* na cestu do Afganistanu; autori uvádzajú, že odkaz uisťoval o tom, že reportáž „bude naklonená pozíciám ZSSR“.

Kniha spomína dvoch novinárov, teda ich krycie mená: Brok a André, ale neuvádza, pre ktorý tlačový orgán pracovali. Boli známi v šesťdesiatych a sedemdesiatych rokoch, pohybovali sa na najvyššej štátnej úrovni a podľa autorov patrili medzi najaktívnejších a najlepšie platených agentov KGB v Paríži. Jeden z nich, Brok, mal byť v osobnom vzťahu so šéfmi KGB v Moskve; druhý, André, „veterán novinárstva“, mal prístup k prezidentovi Pompidouovi a k niektorým jeho ministrom - k Messmerovi a Schumannovi. Autori opakujú, že nejestvujú dôkazy o tom, že by takéto záväzujúce a dezinformačné operácie boli korunované čo len nepatrným úspechom. (...)

Z francúzskeho originálu *Le KGB avait tissé un vaste réseau d'influence en France* preložila **Stanka Moyšová**